620

DISSERTATIO INAVGVRALIS
DE
ÆTATIS MVTATIONE MORBORVM CAVSA ET REMEDIO.

PROOEMIVM.

INgens quidem morborum, quibus mortalium genus ſubinde affligitur, eſt numerus; ſed immenſa quoque Numinis miſericordia factum, ut innumera paſſim in univerſa rerum natura ad eosdem tam arcendos, quam ſanandos, proſtent auxilia. Etenim non modo illa tria ſic dicta naturæ regna amplum ſuggerunt apparatum rerum, quæ ſalutari & medicinali pollent virtute, ſed & ipſa elementa, quæ omnium natu-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

naturalium, & maxime vivorum corporum, constituunt naturam, ejus indolis ac virtutis sunt, ut accommodatam adversus multos & difficiles morbos præbeant medicinam, testantibus id clare satis puris aquarum fontibus, maximeque iis, qui acidularum & thermarum nomine insigniuntur. Catholicum illud, aëreo-æthereum, quod vitam fovet ac sustinet fluidum, tam salubrem in sinu fovet facultatem, ut multæ longæ ac rebelles sint passiones, quæ non nisi aëris mutatione sanescunt. In ipsis alimentis, quibus omnes ad vitam & sanitatem servandam perpetuo indigemus, vis recondita est medicinalis, & jam pridem vel experientiæ suffragio in comperto, depromta ex diætetico fonte remedia in vincenda morborum difficilium pertinacia, iis quæ e pharmacia petuntur, Galenicis æque ac chymicis, longe esse anteferenda, uti quidem vinum, lac, serum lactis, jura & gelatinæ carnium, decocta avenacea, hordei, axungiæ animantium, olea expressa, planum faciunt testatumque. Neque vero tantum in iis, quæ extra corpus posita, salubris & medicamentosa latet virtus, verum, ita etiam a summo opifice sapientissima illa corporis humani structura est fabrefacta, ut ad morbos expugnandos non mediocre symbolum conferat, eaque propter ipsi quandoque morbi medicina sint & adversus morbos præsidium. Luculento exemplo sint febres, in quibus motuum intensiorum beneficio sæpenumero non modo causæ, quæ febrem excitando perniciem intentarunt, amoventur, sed & multæ graves & chronicæ passiones, uti epilepticæ, convulsivæ & spasmodicæ, abiguntur & corpus firmio-

miorem ſanitatem, majus robur majoresque vires acquirit. Quod quidem ſicuti in febribus, nec non ſanguinis excretionibus, a varia conditione varioque motu fluidorum evenit; ita non minus in ſtructura, conformatione atque textura ſolidorum ſingulare latitat artificium, quod in medicatione morborum præcipuum ſæpe curationis punctum abſolvit. Emicat id, ut mittamus alia, ſub mutatione ætatum, cuius magna vis eſt tam ad inducendam morborum diſpoſitionem, quam eorundem ſanationem, utrumque non aliam ob cauſam, quam mutatam ſub ætatis periodorum temporis decurſu ſolidorum fabricam atque texturam. Quod penitius noſſe, quum in arte noſtra magni ſit momenti, dignum curatiori indagine mihi viſum fuit argumentum, idque inaugurali hoc ſpecimine mihi ſumſi evolvendum, ſummum Numen ſupplex implorans, ut auxilio ſuo labori velit adeſſe clementer.

§. I.

IN perquirenda igitur ſalutari mutatæ ætatis adverſus morbos efficacia, haud abs re erit præmittere nonnulla, de proxima hujus effectus cauſa, ſolidis nempe corporis noſtri partibus earumque natura, actione atque ad vitam & ſanitatem tuendam, ad morbos ingignendos eosdemque rurſus abigendos potentia. Veteres, ac inter hos maxime GALENVS, cum iis, qui ex poſteris preſſius ipſius veſtigiis inſtiterunt, neglectis plane ſolidorum vitiis, a fluidorum tantum labe, intemperie, vel corrupta ac depravata indole, omnium fere morborum ortum ac cauſas derivarunt.

Hinc ſi monumenta eorum, qui poſt GALENVM per multa ſæcula Medicinam opere & ſermone agitarunt, evolvimus, vix quicquam aliud in explicanda morborum generatione invenimus, quam ſanguinis abundantiam & inopiam, bilem flavam, vel atram, aut pituitam eminentem, vel horum quatuor humorum intemperaturam, vel eorum putredinem, vapores infenſos & præternaturales humorum in partes fluxiones, quibus poſtea medendi methodum accommodarunt, unice in corrigendis, vel evacuandis, intemperie, aut vitio laborantibus humoribus, occupatam. Reliquæ quas in dogmatica morborum diſquiſitione tradunt cauſæ, mera licet grande ſonantia ſunt nomina, humidum radicale, calidum innatum, potentiæ attractrices, expultrices, retentrices, antipraxiæ viſcerum, idioſyncraſia, ſympathia, venenata qualitas, & id genus plura, quæ tamen ad intelligenter explicandam morborum geneſin & invenienda congrua adverſus hos præſidia, nullius plane uſus ſunt atque momenti.

§. II.

Jam quidem priſcis Medicorum facile condonandum, quod in vitæ, ſanitatis & morborum cauſis eruendis cœcutierint, & alienas prorſus foverint opiniones, quum ipſos non modo exquiſitior corporis humani ſtructuræ notitia & genuina partium functio, ſed & vitalis ille humorum in circulum abiens motus, omnium in corpore actionum fundamentum, latuerit. Noſtris vero temporibus, poſt divinum illud circuli ſanguinis multaque alia præſtantiſſima inventa, in luce palpare non amplius licet, ſed ægre merito ferendum, quod pathologica doctrina a plurimis recentiorum, ſuperiori etiam adhuc ſæculo, non melius fuerit ex-

culta

culta, quæ tamen unica & vera rationalis & tutæ therapiæ basis. Fuerunt enim, qui, licet non ex quatuor morbosis Galenicorum humorum, ex aliis tamen non minus gratis suppositis fluidorum vitiis, morborum duxerunt incunabula, acido scilicet & viscido, pituita, bile & acido, acrimonia varia, salsedine, dyscrasia salino-sulphurea, scorbutica impuritate, morbificis fermentis, succorum crassitie, plenitudine, venenata qualitate, spirituum obfuscatione, fixitate, male posthabito perverso habitu & vitio solidorum.

§. III.

Neque etiam nostro hoc ævo ferendum esse existimamus, quod docti quidam & celebres Medici in explicandis medicis rebus, & maxime quidem morborum ætiologia, nova quædam principia, seu mavis nomina, quæ plus essentiæ substantiarum spiritualium & intelligentium, quam rerum corporearum quadrant, obtrudere & infelici fidere introducere contendunt, dum vitæ & mortis, sanitatis & morborum causam, quin hos curandi facultatem, in spirituali quodam, interno vitali sensu, cognitione & intentione prædito ac motus ad certum finem, certo gradu dirigente principio constituunt, & inter materiales morborum causas, exclusa fere omni salsa pathologia, præter humorum abundantiam, admittunt fere nihil. Ens enim ejusmodi metaphysicum & depromta inde abstrusa principia, ex sententia Dn. PRÆSIDIS, nullius usus, eo quod minus sufficiunt claris & distinctis in pathologicis eliciendis conceptibus, qui tamen ad omnem veritatem & demonstrativam cognitionem requiruntur, neq; etiam formandis accommodis curandi indicationibus serviunt. Hinc rectius utique ejusmodi amplectenda esse principia censemus,

ſemus, quorum ductu ex cauſis proximis, ſenſui & rationi obviis, in pathologicis ratiocinatio & in therapeuticis medicatio adornatur, quæ potiſſimum ſuppeditat, ſolidorum & fluidorum, e quibus corpus coagmentatum, natura, vis atque operatio mutua intimius cognita, quam recentiores Mechaniſmi nomine efferunt.

§. IV.

Et profecto juſta nobis ſuppetit cauſa reprehendendi eos, qui ad occulta ejusmodi principia & ſterilia nomina confugiunt, quum ex perquiſitiore ſolidorum cognitione, plurima in medica doctrina perquam facile ac commode enodari & ad rationes revocari queant. Adducemus in exemplum inevitabilem moriendi neceſſitatem. Hæc quidem inventu non adeo difficilis iis, qui rerum corporearum naturam callent, illis vero, qui hac deſtituuntur, abſtruſa mirum videtur, ut etiam ad ſpeculationes a corporis natura plane alienas delabantur, quaſi tum energia principii vitalis vacillet, deficiat iſtudque a motu in corpore ſuſcitando deſiſtat. In corpore potius, non ſpirituali ente, cauſa interitus quærenda, mutata ſcilicet ſtructura ſolidorum, quæ regunt, movent & impellunt fluida, quæ ſaluberrimas ſecretiones atque excretiones ſuſtentando, mortem morbosque avertunt. Jam ipſis ſenſibus manifeſtum eſt, carnes, tendines, ligamenta, oſſa, vaſa, longe flexiliora, poroſiora eſſe & molliora in junioribus, in annoſioribus vero & decrepitis duriora, compactiora & ſolidiora, ductibus & poris coarctatis, reddi; unde vel domeſtico experimento conſtat, longe intenſiori coctione annoſiorum animantium carnes indigere, quam juniorum, ut molleſcant. Quum igitur ingraveſcente ætate fibræ non modo rigidiores & duriores evadant, ſed & pori, ductus & canaliculi anguſtentur & coa-

& coalescant, ex necessitate utique mechanica fit, ut utilissimæ nutritioni, viribus ac robori servientes in corpore functiones, secretio scilicet roscidi nutritii succi, fluidi spirituosi in cerebro & spinali medulla, liquoris chylosi in villosa intestinorum & seminalis in testium canaliculosa substantia, minuantur ac sufflaminentur. Dein, quum pariter minima illa vascula, quæ impurarum & superfluarum partium emissioni destinata, maximeque ea, quæ cuticulari excretioni servi-unt, lapsu temporis collabantur minusque patula sint, remanent recrementa ac vitales succos inquinant. Vtrisque vero junctim pensitatis, non mirandum, morbos ipsamque mortem sensim necessario gigni atque demum induci, quemadmodum id latius, primus deduxit *Dn.* PRÆSES in *med. rat. system. tom. I. Sect. I. cap. I.* nec non *dissert. de fato physico & medico.*

§. V.

Cognita hac necessaria mortis, in mutata solidorum textura constituta causa, in proclivi est rationem reddere, quare ante diluvium adeo longævi fuerunt homines, ob subtiliora scilicet, tenuiora & temperata a crassioribus & feculentis partibus immunia, quibus usi sunt, elementa, quæ post universalem inundationem inter se commixta, impuriora facta atque corruptioni magis obnoxia. Facile exinde quoque causa elucescit, quare incolæ regionum montanarum, qui subtiliori ac puriori aëre, aquis & alimentis purioribus fruuntur, uti in Helvetia, Bohemia, & in Italia Alpibus vicino tractu, graviores ætate fiant iis, qui in depressis locis aërem & alimenta infecta atque inquinata hauriunt. Neque minus id ad usum hinc decerpere licet, quod ad vitam sanam & longam conciliandam nihil aptius sit aëris puri & temperati, potus limpidi ac tenuis & ciborum mollium ac facilis solutionis usu, lenibus fri-

ctionibus & inunctionibus poros simul apertos servando & perspirationem eliciendo.

§. VI.

Quam singularis porro utilitatis exquisitior solidarum & aptitudinis earundem ad motum tam recipiendum, quam propagandum sit cognitio, ad plurima in pathologicis clare & distincte explananda, luculenter confirmant morbi sic dicti hæreditarii. In vulgus quippe notum est, parentes phthisicos, hypochondriacos, calculosos, podagricos, epilepticos, melancholicos, quin haud raro hydropicos & cachecticos, gignere infantes ad eosdem morbos proclives & iisdem plerumque obnoxios. Huius causam si quis idearum seminalium, spirituum, vel principii vitalis peculiarem labem, vel dispositionem suggerere velit, is certe verba dabit sterilia, quæ ad explicandum intelligenter & invenienda remedia usus plane nullius. Fundamentum potius nativorum ejusmodi morborum in vitiata staminum, fibrarum & vasorum e quibus corpus coagmentatum est conformatione, illarum nimia sive laxitate, sive strictura & tensione, ac horum nimia vel amplitudine, vel angustia, ab ipsis parentibus connata, reperiundum. Hæc vero qui novit atq; perpendit, facile judicabit, morbos per nativitatem in liberos translatos, difficulter sanationem recipere, eo quod omnium difficillimum solidæ cujusdam partis conformationem aliam facere & immutare. Habebit quoque perspectum, a parentibus morbosis prognatis, exquisitam vitæ victusque servandam esse rationem, ne delitescens solidæ partis labes ex fluidorum vitio invalescat & in morbum erumpat apertum.

§. VII.

Eadem hæc alia atq; alia solidorum, quoad habitudinem fibra-

fibrarum, vasorum, pororum, nervorum ac minimorum ductuum, in unione & cohæsione, textura atque structura, vera præterea causa est, quod unus altero robustior, facilius ægrotet, facilius quoq; vel difficilius sanescat, nec non ratione animi mobilior sit, vel torpidior & ad hos vel illos animi affectus magis, vel minus proclivis. Verbo: hæc solidorum structuræ diversitas, est causa diversitatis operationum in functionibus animalibus, vitalibus & naturalibus. Vulgo quidem, secundum GALENVM ipsiusque sectatores, hæc temperamentis, sive sanguinis & humorum temperiei & intemperiei, adscribuntur, sed absonam & a veritate alienam hanc esse opinionem, vel ex eo clare patescit, quod actiones illæ, quæ temperamentis, sanguineo, cholerico, melancholico & phlegmatico, vulgo tribuuntur, mutare & corrigere arduum & vix sit integrum, quod tamen, si natura & temperies fluidorum earumdem causa esset, facillime, mutato aëre, victu & vivendi genere, fieri posset. Contra ea ipsa experientia uberius confirmat, nihil magis tam ad mutationem ipsius sic dicti temperamenti & actionum corporis secundum ipsam naturam, quam etiam morbos ipsorumque productionem conferre, quam ætatem eiusdemque vicissitudines. Ratio pariter in procinctu, quia videlicet labentibus annis, interea temporis solida, per quæ fibrosa stamina, membranas, vasa, nervos, ligamenta, tendines & ossa intelligimus, immutantur, eaque propter in motu, tam progressivo, quam secretorio & excretorio, ipsa quoque temperie fluidorum, ingens contingit mutatio.

IIX.

Antiquissima hinc iam priscorum Philosophorum fuit sententia, certis annis & quæ ex his conficiuntur ætatibus, occultam & plane peculiarem inesse virtutem

immutandi hominis valetudinem & corpus ad varios morbos ipsamque mortem disponendi. Scitum potissimum hanc in rem est VERVLAMII effatum: *hæc intestina illa calamitas, quam nulla ars, nulla humana industria effugere, sed ne reprimere quidem potest. Etenim si cui ab ortu temperato vel* ÆSCVLAPIVS *præsit, qui illum ab iis, quæ foris sunt, aut quæ intro sumuntur causis, salvum & incolumem sic tueatur, ut nullum inde corpus detrimentum capiat; is tamen a semetipso suaque sponte magis magisque conficietur consumeturque, donec extremum vitæ spiritum edat. Illuc dum contendit, plurimas hoc interim spatio mutationes necessario sustinet. Has qui annorum spatiis & intervallis dimensi primum discreverunt, simul ætates appellarunt, ut sit ætas id vitæ curriculum, quo luculenter corporis constitutio per se suoque nutu mutatur.*

§. IX.

Maxime omnium vero septenario multum detulerunt numero, & annos numerantes septimum quemvis vocarunt climacterricum, quasi singulorum lapsu homo tanquam per gradus & scalas ad perfectionem viriumque robur, & retrogrado postea cursu ad decrementum rursus vitæque interitum vergeret. Nec sine ratione. Potiores enim in corpore humano mutationes exserunt se ad ductum numeri septenarii. Scilicet ter septima hebdomade embryo in utero primum motum edit & sex septima ad partum est paratus. Infante in lucem edito, septimo mense dentes exitum moliuntur atque erumpunt; bis septimo mense stomachi ea firmitas facta, ut cibum capere & digerere possit; ter septimo mense pedes in incessu, & lingua in loquela officio fungi incipiunt; septimo anno primi decidunt dentes, mentisque & sensuum internorum operatio-

rationes cum ingenii viribus sese primum exserunt; bis septimo anno pili in pube crescunt, in feminis menses exsolvuntur, in testibus quoque adolescentum spermatici liquoris secretio inchoat & utrisque potentia generandi accedit. Inde ad ter septimum usque annum corpus in longitudinem & caput magnitudinem excrescit debitam, barba in mento comparet & animæ facultates sese magis produnt. A vigesimo quinto ad trigesimum quintum annum, corpus in amplitudinem extenditur, ossa magis solidescunt, membra nanciscuntur firmitatem ac robur & corpori maxima est agilitas animoque & ingenio vigor. Tum perstat idem corporis robur ad quadragesimum usque nonum annum, quo sensim diminuitur, in feminis mensium fluxus subsistit, potentia generandi deficit, & ingravescente magis ætate, sub senectute successive vires decrescunt animi, ingenii & corporis, actiones vitales, naturales & animales labascunt, donec demum penitus concidant.

§. X.

Propius vero nostrum institutum & scopum maxime medico - practicum tangit, quod ab hac solidarum corporis nostri partium, quoad texturam, structuram & conformationem, in figura & magnitudine per ætates, sive certas annorum periodos, facta immutatione, peculiaris in certis partibus cuivis ætati propria ad producendos morbos emergat dispositio. In quo quidem illud inprimis observatione dignum videtur, quod hinc oriundi ætatum morbi a capite & superioribus incipiant, & postea per gradus quasi ad inferiora descendant, & collum, fauces, pectus, præcordia, hypochondria, imum ventrem, pelvim & partes extremas occupent. Ratio huius observati in proclivi & hæc esse videtur. Scilicet quemadmodum sapiens natura,

tura, ſic in efformando embryonis uteri incluſi corpuſculo verſatur, ut primum caput cum cerebro ipſaque ſpinali medulla, poſtea thoracem, abdomen & partes externas ad perfectionem ſuam perducat, ita etiam eadem hæc extra uterum occupata primo omnium eſt, ut caput ad iuſtam ſuam magnitudinem & perfectionem provehat, poſtea pectoris elaborationem intendat & œconomiam motuum vitalium recte inſtruat, ac demum ad reliquas inferiores partes rite perficiendas & ad iuſtam magnitudinem ac proportionem traducendas omnem laborem atque operam conferat. Hæc autem quum nonniſi expandendo & dilatando debito modo canales & eorum diametros, tonum & robur fibris motricibus conciliando & maiori ſanguinis ac humorum copia affluente perfici queat; neutiquam mirandum eſt, ſi hæc omnia non ſecundum regulam, ordinem & proportionem rite fiunt, ſed humores plus iuſto ad partes ampliandas & nutriendas adducuntur, iique minus temperati & mobiles ſunt, vel forſan deflectunt a debitis ſuis viis & alias ſedes aliaque loca occupant, varias ex humorum ſtagnationibus, ſtaſibus, morboſas affectiones in partibus pullulare ac infeſtare.

§. XI.

Is autem eſt naturæ proceſſus & hic morborum ætatum proventus. In infantibus caput quam maxime tam quoad externas, quam internas partes patitur. Tunc enim variæ in facie exulcerationes, achores, favi, in ore aphthæ, in oculis & auribus humiditates, in narium cavo coryzæ obſervantur, nullaque ætas tam facilis & promta ad concipiendam levi ex cauſa, uti ex ſolo lactentis matris terrore, epilepſiam, quam hæc ipſa infantilis. Circa menſem ſeptimum, quum ordinario

nario naturæ cursu dentes pronumpere incipiunt, a dolore & vellicatione nervosarum in gingivis fibrarum, totum systema nervorum per consensum irritatur & valide afficitur, unde in difficulter dentientibus pavores, vigiliæ, febres, convulsiones epilepticæ, oppressiones pectoris, ventris tormina, cum nimio alvi profluvio, vel interdum eius constrictione, observantur. Qualia generis nervosi præternaturalia pathemata, ob summam in infantili corpore imbecillitatem, a lacte copioso, stagnante, corrupto, corrosivo reddito, quam facile proveniunt & plures etiam infantes interficiunt. In pueris dein usque ad decimum quartum annum, tinea in capite, tumores glandularum in collo, in nucha parotides tumefactæ, acres oculorum defluxiones, aurium & narium fluxus interdum purulenti, tusses ferinæ, convulsivæ, inflammationes anginosæ, in quibusdam scrophulæ observantur. Ob ligamenta quoque adhuc valde laxa & flexilia luxationes, in humeris præsertim & vertebris dorsi, & gibbositates facile, accedente causa quadam externa violenta, proveniunt. Et quum in hac ætate valde dulces & temperati sint humores, quibus lumbrici in intestinorum tenuium anfractibus promte nutriuntur & succrescunt, ab horum morsu importuno sæpe epilepticæ & convulsivæ artuum agitationes infestare solent.

§. XII.

Circa decimum quartum postea annum, sanguis paullo tenuior, calidior & copiosior redditus, efficit, ut pili prorumpant in pube, ut testium quoque fabrica elaboretur inque eorum minutissimis canalibus succus lymphaticus spirituosus seminalis secernatur, in feminis vero uteri vasculosa compages amplietur, canales tortuosi explicentur, sanguinem superabundantem reci-

recipiant eundemque nimis accumulatum demum eructent. Circa hanc ætatem, quæ pubertatis nomine venit, maior vigor maiusque robur accedit partibus solidis, vox etiam sonora redditur, sique sanguis non liberum per uteri oscula invenit exitum, sed refluit & regurgitat ad ventriculi & intestinorum tunicas nerveas, nec non vasculosa abdominis viscera, gravia & varia sæpe femellas premunt incommoda, ut sunt vagi æstus, inappetentia, virium deiectio, corporis lassitudo, tabescentia & id genus plura. A decimo quarto ætatis anno usque ad vigesimum primum, quæ adolescentiæ periodus, in habitu potissimum corporis spongiosiori, pluribus & exilibus vasis præditis, eaque propter ad plenitudinem succorum ipsa natura proclivibus, sanguis paullo maiori impetu fertur ad caput, unde in adolescentibus dolores & exæstuationes capitis, aurium tinnitus, narium siccitates & hæmorrhagiæ, dolores quoque oculorum, immo interdum phrenitides, præsertim ab incitatiori ad studia impetu, vel gravi animi affectu, suboriri & hanc ætatem graviter infestare solent.

§. XIII.

In iuventute, quæ a vigesimo quinto usque ad trigesimum quintum annum porrigitur, in thoracis cavitate plures sedem obtinent passiones. Tum quippe præter tusses siccas & defluxiones acres salsas ad epiglottidem & arteriam asperam, hæmoptyses, pleuritides veræ & spuriæ, vomicæ, tubercula pulmonum, abscessus, phthises, febres hecticæ, tabes, asthmata convulsiva, cordis vehemens & crebra palpitatio sese produnt. In iuventute enim cordis atque arteriarum maior potentia motrix elastica systaltica succrescit, pulsus fit validior ipseque sanguis magis attenuatur & in-

testino

teſtino valde fervet motu, inde uberior ſanguinis calidi portio, quam promte & facile in arterias laterales, quæ ordinario lympham vehunt, urgetur, & vel ſtaſin ibi concipiendo firmam, vel nimium diſtendendo & aperiendo vaſcula, jam nominatos morbos excludit. Obſervatum quoque per frequentem diſſectionem corporum morbis defunctorum eſt, in juvenili ætate concretiones polypoſas, membranaceas in vaſorum cordi vicinorum cavitate, frequentiſſime generari & ad pectoris morbos, præſertim funeſtos & incurabiles, multum conferre, atque cordis contumaci palpitatione, pulſu inæquali, ſpirandi anguſtia, ceu certis indiciis, ſe prodere. Quod autem in juvenili & virili ætate familiariores fiant polypi, quam in aliis, hæc videtur ratio, quod tum validiori cordis & arteriarum impulſu, craſſiores & graviores ſanguinis & ſuccorum partes, longe facilius & arctius compingantur, coeant & concreſcant.

§. XIV.

Poſt annos juveniles ſequuntur viriles, quos nonnulli a trigeſimo quinto ad quinquageſimum usque nonum computant. Hac in ætatis periodo, ſummus vigor & valor partium ſolidarum, promtior quoque ſuccorum progreſſivus motus & calor intenſior, unde fit, ut accedentibus aliis cauſis externis ſanguinem nimium commoventibus, vel etiam ſubito in motu ſiſtentibus, febres inflammatoriæ, acutæ, ardentes, phreneticæ, eryſipelaceæ, arthriticæ, nephriticæ oboriantur. Hoc quoque temporis ſpatio, ob increſcentem, perfecto jam corporis incremento, ſuccorum copiam, in diſpoſitis ſanguis per hæmorrhoidalia vaſa effertur, minusque rite exſolutus, varia inducit incommoda, molimina hæmorrhoidalium nomine paſſim nota. Poſtea notabiliter, in ſexu præſertim ſequiori, decreſcit ac

minuitur vis ſyſtaltica vaſorum infimi ventris, neque amplius prodit menſium fluxus ceſſatque vis generativa, tum pariter in viris, ab anno ſcilicet quinquageſimo ſexto, ad ſexageſimum tertium, lentior fit ſanguinis circuitus per hepar & ſanguinea corporis viſcera, ac non modo in feminis, ſed & viris, exſurgunt illi morbi, qui a motu lentiori & ſegniori progreſſu ſanguinis per viſcera eorumque ab humoribus ſtagnantibus infarctu proficiſcuntur. In viris maxime, qui antea hæmorrhoidali fluxui aſſueti, eundem non amplius experiuntur, pullulat nephritis, calculus renum, icterus, colica convulſiva, cachexia, hydrops, quartana, morbus niger, hæmorrhoides coecæ, vel etiam nimium fluentes, mictiones cruentæ, nec non apoplexia.

§. XV.

Poſt annum ſexageſimum tertium, ad ſeptuageſimum ſeptimum & quæ ſequuntur annos, tonus ſolidorum longe magis frangitur, partes incipiunt ſicceſcere, rigeſcere tubulique anguſtari. Hinc vero perſpiratio minuitur, remanent impuri ſucci, quibus ſanguis & ſuccus nutritius inquinatur & ingens fit acrimoniæ ſalinæ proventus, qua ſerum imbuitur, ut morbi ſeniles & decrepitæ ætati familiares pullulent, quales ſunt marcor cum rugis, ſcabies ſicca, puritus circa anum, virium languor, dyſuria, ſtranguria, teneſmus, veſicæ calculus, impotentia virilis, podagra nodoſa. Quin ſuccreſcit ſenſim dyſcraſia ſcorbutica adeo corruptiva, ut partes extremæ in ſenibus etiam leviter læſæ, facile tangantur ſphacelo, vel hic etiam ſponte oriatur.

§. XVI.

Per omnem igitur ætatis flexum peculiares quidam morbi, ob ipſam corporis, maximeque ſolidarum

ipſius

ipsius partium, mutatam habitudinem, infestant, quos inter nostris quidem in oris frequentissimi sunt quos hactenus enumeravimus. Nec tamen dubitamus, quin in aliis locis & regionibus, longius a nobis remotis aliaque temperie gaudentibus, aliæ adhuc ætatum passiones, & hæ quoad symptomata a nostris diversæ, sint solennes. Patet hoc ipsum iam ex HIPPOCRATIS monumentis, qui quidem *Sect. III. aph.* 24 ad 31. morbos cuivis ætati proprios atque consuetos longa enumeravit serie, & primus hanc veritatem ipsa experientia habuit perspectam; sed non omnes quorum mentionem iniicit, in iis qui zonam temperatiorem incolunt observantur, nec iisdem quam in calidiori tractu incedunt pathematibus. Neque etiam censendum est, in omnibus ætatibus, omnibusque individuis, semper ita exacte præsto esse hos morbos, ac diximus, sed experientia utique testatur, pro temperamentorum, solidarum partium & habitus corporis varietate, maiori, vel minori fibrarum sensibilitate, diversa etiam vitæ victusque ratione, vel anticipare, vel postponere, maiori aut minori vehementia invadere, nec non has, vel illas partes magis occupare ac detinere.

§. XVII.

Quemadmodum vero quævis ætas ad ingignendos certos in his vel illis partibus morbos conspicuam vim habet atque potentiam; ita vicissim notatu dignum, quod hæc, vel illa vitæ periodus, a pathematibus quibusdam, reliquis solennibus, secundum suetum naturæ ordinem, immunis sit. Sic experientiæ calculo constat, infantes & pueros capitis quidem morbis & epilepticis maxime convulsionibus, frequentissime affligi; ab insultibus tamen paralyticis, apoplecticis, nec non ab affectibus soporosis, hemiplexia, vertigine, melancho-

lia & insania, liberos esse. Ratio hæc subesse videtur. Postremi hi capitis affectus a nimia sanguinis & humorum congestione, a spasticis partium imi ventris, vel etiam externarum constrictionibus producta, ortum trahunt, eo quod inde vasorum cerebri nimia fit distensio, sanguinis in iisdem stagnatio, infarctus, eorundemque demum ruptura cum subsequente humoris effluxu. In infantibus vero & pueris humores magis serosi, quam ipse sanguis redundat, partes solidæ flaccidiores atque remissiores, ut sanguis non tanto impetu ad caput possit urgeri. Pari ratione in puerili & infantili ætate constituti, a pleuritide, tam vera, quam spuria, hæmoptysi, phthisi, hectica, pulmonum absceſſibus, vomicis & inde resultante tabe ac tussi purulenta, minus infestantur; eo quod omnes hæ passiones, & abundantiorem, & tenuiorem sanguinem, cum intensiori in vasa thoracis impulsu requirunt, quæ in teneris eiusmodi non præsto sunt corporibus. Neque etiam infantia & pueritia spasmis præcordiorum & hypochondriacis, hæmorrhoidibus & inde oriundis incommodis, nephritidi, calculo renum, arthritidi, chiragræ, podagræ, ictero & scorbuto patet. Tum enim corpus magis perspirabile, quam in virili & senili ætate, humores quoque tenuiores expeditius feruntur per viscera abdominis, quam si spissiores facti sub senio.

§. XVIII.

Contra ea adultior ætas hoc habet singulare, ut non facile corripiatur morbis infantum, tinea scilicet, achoribus, favis, tumoribus colli & parotidum, aurium fluxu, item epilepsia & motibus artuum convulsivis. Senum etiam grandævorum pathematibus minus patent, qui ætate consistunt & vegeti sunt. Potissimum periculum sphaceli ex causa interna ipsis non imminet, eo quod

quod in ipſis ſucci magis defecati promte circumaguntur & ipſarum quoque fibrarum tonus vegetior eſt. Nec ulcera ſcorbutica cacoëthea hos tam frequenter detinent, quam ſenes, in quibus ob excretiones minus rite ſuccedentes cutisque ſpiracula minus pervia, humores impuri & ſuphurea ſalſa diatheſi imbuti, facile ulcera ſordida inducunt. Qui vero ætate magis provecti, nec hæmoptyſi, nec phthiſi, nec febribus ardentibus, nec ſynochis, nec malignis, facile implicantur. Neque etiam hos torquent familiares illæ juvenibus ac viris, in noſtris maxime ſeptentrionalibus oris, ſtricturæ ac ſpaſmi diaphragmatis & ventriculi cum pathematibus ex vitio hypochondriorum, vel ſyſtemate nervorum præter naturam affecto. In juvenibus quippe maior adeſt toni intenſio, fibræ magis tenſæ & ad dolorificas ſpaſticas criſpaturas magis proclives; in ſenibus vero ob rigiditatem fibrarum & fluidi nervei, quod ſenſum & motum diſpenſat, inopiam, non tantæ, nec tam promte corrugationes & ſtricturæ in nervorum & fibrarum ſyſtemate oboriri queunt. A vermibus quoque ſenes non experiuntur incommoda, ob ſuccos valde acres, ſalſos & impuros, qui verminoſæ progeniei minus favent, ſed potius adverſantur. Non minus grandævi a peſte aliisque contagioſis morbis raro tentantur, quia eminens apud ipſos prima in regione acor, & in venis acrimonia ſalſa, ſubtilitati & tenuitati, qua contagium motu inteſtino ſeſe propagare ſolet, multum reſiſtit eiusque deleteriam vim reprimit atque infringit. Tenendum tamen in genere: hæc omnia ita quidem communi maximeque ſolenni more accidere, extra ordinem vero, licet rariſſime, fieri omnino poſſe, ut regula patiatur exceptionem, ac ſenes puerorum, vel juvenum & virorum, hi viciſſim ſenum morbis obnoxii ſint,

tum maxime, quando eminens error in diæta & vitæ ratione admissus fuerit, vel hæreditaria dispositio, aut alia quædam externa valida caussa accesserit.

§. XIX.

Sicut autem porro ætatis mutatio magna pollet potentia ad inducendam corpori morbosam dispositionem; ita eundem annorum vitæ decursum hanc iterum tollere, per ipsam constat experientiam, adeo, ut id, quod pueris, adolescentibus & juvenibus molestum fuit, ingruente senio, cesset atque exspiret. Testatur id luculentis verbis HIPPOCRATES *Sect. II. aph.* 20. *quibus*, inquiens, *quum juuenes sunt, ventres humidi, his senescentibus siccantur, quibus vero juuenibus sicci sunt, his senescentibus humectantur.* Rationem huius observati Veteres & inter hos, optimus ille HIPPOCRATIS interpres, MERCVRIALIS, hanc afferunt: in juventute intemperies calida acerrimæ bilis procreatrix est, a quo læviora fiunt intestina & alvus fluxa, in frigida vero senectute, pituita eminet, cessat alvi laxitas & durities succedit. Contra ea ubi in juvenili ætate, ob perspirationem auctiorem & firmiorem ventriculi atque intestinorum tonum, alvus sicca, accedente senectute humectatur, ob lentiorem tum factam & impeditorem perspirationem. Angustatis enim & siccatis in senili corpore vasorum & cutis spiraculorum osculis, succi non rite subeunt eadem sordibusque perspirandis præcluditur exitus, quo fit, ut humida hæc recrementa ad alia corporis excernicula refluant, ibidemque collecta molliant, humectent & exeant, ex quo utique caussa petenda, quod senes multum tussiant, sputant, mingant, per alvum deiiciant crebriusque catarrhis & coryzis exerceantur.

§. XX.

§. XX.

Adversus ipsos etiam morbos mutata ætas præsidio est, eosdemque felicius abigit, quam ulla medicina. Illustre hanc in rem HIPPOCRATIS est testimonium *Sect. III. aph.* 28. ita habens: *plurimæ affectiones pueris judicantur partim in quadraginta diebus, partim in septem mensibus, partim in septem annis, partim ad pubertatem accedentibus. Quicunque vero pueriles morbi perdurant, nec desinunt, quum ex ephebis egressi sunt, aut feminæ quum menstruales esse inceperunt, consenescere consueverunt.* Potissimum de epilepticis motibus idem gravis auctor hoc passim asserit, quod per ætatem sanentur, ab hac vero non abacti, ægrius vel plane non tollantur. Sic enim *Sect. II. aph. 45.* disertis perhibet verbis: *juvenibus comitialium liberationem faciunt mutationes, maxime ætatis, & aëris, & regionum victuumque. Sect. VI. aph.* 7. ita prodidit: *quibus epilepsiæ ante pubertatem contingunt, mutationem accipiunt, quibus vero accidunt viginti quinque annos natis, iis plerumque commoriuntur.* Et *lib. prædict. art. XVI.* hæc habet: *difficillime a morbo Sacro liberantur, in quibus a puero contigit morbus & simul ad virilem ætatem pervenit.* Eadem pariter CELSI sententia, qui *lib. II. cap. II.* hunc in modum fatur: *si quæ genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus, neque in femina primis menstruis finita sunt, fere longa sunt.* Hinc etiam de CALIGVLA Imperatore narrat SVETONIVS, eundem ætatis beneficio, ab epilepsia fuisse liberatam.

§. XXI.

Si caussam rimamur huius effectus, hæc utique videtur veri simillima: desiderari scilicet ad gignendum epilepticum morbum, non tantum certam in fluidis intem-

temperiem, ſed & peculiarem pravam in ſolidis, præſertim cerebro ejusque vaſis, membranis & nervis diſpoſitionem, ut non modo humor morbo excludendo aptus, ibi ſubſiſtere ſedemque figere poſſit, ſed & ſyſtema membranarum & nervoſarum partium ad concipiendos ſpaſmos & contractorios convulſivos motus habile ſit atque diſpoſitum. Jam vero humidiora cerebri & nervorum ſtamina ante pubertatem facile admittunt humorum ſtagnationem, atque etiam ob teneritudinem ad convulſivas motiones mobiliora ſunt magisque proclivia, eaque propter, ante ſeptimum præſertim annum, uti recte notavit DVRETVS, & epilepſiæ & horrendæ interdum artuum convulſivæ tractiones, agitationes & diſtenſiones invadunt, quæ tanto gravius tantoque diutius infeſtant, quanto magis a cauſis externis, inordinato & incongruo victu, animi motibus, aut mentis fatigationibus foventur. Superatis autem pubertatis annis, quando ab admixto ſanguini & lymphaticis ſuccis genituræ virilis, ut ita loqui liceat, ſpiritu, ceu fermento, omnes ſolidæ corporis partes, ipſaque cerebri ſtamina, tonum intenſiorem majusque robur adipiſcuntur, excretiones quoque, harumque potiſſima perſpiratio, liberius ſuccedunt, evenit, ut vel naturæ beneficio ſua ſponte, vel adhibita quadam leni medicina, truculentæ illæ pasſiones deſinant atque exſpirent. Recte enim HIPPOCRATES *lib. de morb. ſacr. art.* 13. ita rationem reddit: *poſtquam*, inquiens, *viginti anni præteriere, venæ plenæ ſunt & cerebrum magis compactum eſt atque adſtrictum, quare non defluit in venas humor; ſi vero defluxerit, ſanguinem non ſuperat, multum ac calidum exiſtentem.* Quod ſi vero facta hac per ætatem partium ſolidarum & fluidorum progreſſus mutatione, epilepſia poſt vigeſimum quintum & qui

qui ſequuntur annos, perſiſtit, vel etiam tum demum oboritur, vix perfecta ſperanda medela, ipſo iam fidem faciente CELSO *lib. II. cap. IIX.* ſic diſſerente: *morbus comitialis poſt annum vigeſimum quintum ortus ægre curatur, multoque ægrius is, qui poſt quadrageſimum annum coepit, adeo ut in ea ætate aliquid in natura ſpei, vix quicquam in medicina ſit.*

§. XXII.

Neque vero tantum in epileptico malo, verum etiam in aliis gravibus & difficilibus capitis morbis, illa quæ annorum lapſu in corporis partibus contingit mutatio, auxilio eſt, in phrenitide ſcilicet, melancholia, paralyſi, inſania memoriæque debilitate, nec non convulſivis artuum motibus. Ea enim, probe monente MERCVRIALI *in prælect. Patav.* perpetua quaſi HIPPOCRATIS fuit conſuetudo, ut quando uno exemplo plura ſimilia docere vult, illud ſemper ſeligat, quod frequentius, difficilius & notius eſt. Vnde quum in allegatis locis exponere ſibi ſumſit, quantum in morborum curatione valeat ætatis mutatio, epilepſiam in exemplum produxit, neutiquam excluſis aliis morborum convulſivorum ſpeciebus, nervorumque & capitis affectibus, in quibus functiones animales & ſenſitivæ turbantur. Sic igitur concludendum: ſi in epilepſia, ubi omnes functiones ſenſuum internorum penitus perduntur, ut ſuperato inſultu nec præteritorum memoria ſuperſit, ætatis mutatio medelam præſtat, multo magis convulſiones & convulſivi motus aliique capitis, qui ſenſus internos non adeo lædunt morbi, eadem cedent.

§. XXIII.

Nobis certe plurima nota ſunt exempla puero-

rum, qui a vermibus, adolescentulorum qui ab immatura venere, iracundiæ affectu & studiorum intemperantia, in convulsivos artuum motus, phrenitides & insanias inciderunt, & adhibitis quantumvis spectatæ virtutis remediis, acidulis, antepileptticis, cauteriis & balneis, graviter iisdem detenti fuerunt, post annum vero decimum quartum, nonnulli etiam vigesimum primum, sponte, sine medicina, accedente præsertim aëris mutatione, prorsus convaluerunt. Novimus quoque, impuberibus quibus iam tantam fuisse memoriæ membrorumque imbecillitatem, ut nec distincte loqui, nec firmum tenere gradum, nec memoria quicquam comprehendere potuerint, superatis tamen pubertatis & maxime vigesimo primo annis, membris externis vigorem ac firmitudinem, intellectui quoque ac memoriæ aciem accessisse, pristinaque penitus evanuisse vitia. Similiter multi animo obversantur casus de tinea capitis, salsis ad oculos destuxionibus, glandularum colli tumoribus, aurium fluxibus, pertinacibus coryzis & acribus ad epiglottidem destillationibus, quæ omnem Medicorum eluserunt operam, post pubertatis autem periodum, præsertim juncta loci victusque mutatione, vel sponte cessarunt. De quibus tamen omnibus historias, quarum amplus nobis suppetit numerus, heic inserere, brevitati studentes, supersedemus.

§. XXIV.

Quam variis, difficilibus & contumacibus passionibus femellæ pubescentes, antequam mensium experiuntur profluvium, attententur, res tam clara est, quam quæ clarissima, omnes tamen hæ affectiones, simulac tributum lunare decimo quarto anno persolvunt, ex-

spi-

ſpirant penitusque diſparent. Paucos ante dies veritatem huius obſervati nobis confirmavit generoſa puella. Fuerat hæc prima ætate floridi ſemper adſpectus & vegeta, accedente vero decimo tertio anno, tuſſim continuam, vomitionem, laſſitudinem totius corporis, inappetentiam, lentum calorem ac gliſcentem febrem, incurrebat, quæ ſecta in pede vena magis increbeſcebant, donec ipſa natura, medicamentis temperate balſamicis, laxantibus & ſtomachicis adjuta, menſtruum ſanguinis ſtillicidium inducens, exoptatam afferret medelam, prioribus penitus evaneſcentibus pathematibus. Adoleſcentes crebrioribus nocturnis pollutionibus diu afflictos mirumque debilitatos novimus, qui nihil levaminis a probatæ alias virtutis præſidiis experti, ſimulac vigeſimum primum ingreſſi ſunt annum, leniſſimis remediis, maxima ex parte ſponte, ab hoc liberati ſunt incommodo. Pari ratione ſunt nobis inter exempla juvenes noviter matrimonium ineuntes, qui ſemen non continere potuerunt, ſed ad contactum feminæ illico dimiſerunt, elapſis vero aliquot annis, moleſtum hoc & in conjugio infeſtum pathema diſceſſit prorſus atque evanuit.

§. XXV.

Neque etiam hoc loco prætereundum eſt id, quod ad illuſtrationem & confirmationem huic noſtri argumenti apprime facit obſervatum. Multis ſcilicet exemplis confirmatum habemus: virgines nubiles ſævis & rebellibus ſic dictis hyſtericis, ſpaſmodico-flatulentis ac convulſivis pathematibus fuiſſe exagitatas, nec prius ad ſanitatem potuiſſe perduci, quam quum viro collocatæ eundem expertæ ſunt. Primis enim coitibus,

quibus etiam CELSVS *lib. II. cap.* 2. magnam ſolvendi morbos tribuit virtutem, plane peculiaris inſolidis & fluidis partibus inducitur mutatio. Spiritus quippe, ut ita loquamur, genituræ virilis, elaſtica & expanſiva facultate pollens, in interiora uteri admiſſus, occluſa vaſorum oſcula aperit atque expandit, ut liberior ſanguinis per uterinam compagem fiat circuitus ac in ipſis fibris motricibus novi oſcillatorii & ſyſtaltici motus ac impetus oboriantur, quorum miniſterio ſubacti & emendati morbidi ſucci, deſerunt latibula, eliminantur, & reſtituto ſimul debito ſanguinis progreſſu, ſanitas redit.

§. XXVI.

Hæc autem omnia, quæ hactenus pluribus expoſuimus, apertius confirmant, vix ullam inter medicas doctrinam, tantum lucis in cauſarum quæ morbos gignunt inveſtigatione & hos arcendi ac curandi ratione, afferre, quam hanc, quæ de morbis ætatum horumque vera origine, tractat. Hæc enim luculenter docet, præcipuas & proximas morborum cauſas non tantum fluidorum vitiis & perverſis motibus, verum etiam, & quidem potiſſimum, a ſolidorum labe eorumque prava diſpoſitione, textura & conformatione dependere. Hæc idemtidem tradit, in ſanandis etiam morbis, præſertim longioribus & difficilioribus, medicationem non tam ad humorum correctionem & emendationem, quam potius ad ſolidorum vitia corrigenda & ſubmovenda, ab artifice perito per congrua & efficacia auxilia eſſe dirigendam. Nam profecto, vix dici poteſt, quantum ad morbos tam arcendos, quam curandos valeat, illa, quæ in ſolidis corporis partibus contingit mutatio. Hac quippe non modo fibræ & mem-

branæ

branæ nervosæ & musculosæ aliam texturam, structuram & conformationem adipiscuntur, ac vel subtiliores & teneriores, vel crassiores ac densiores, vel etiam magis tensæ, aut remissæ redduntur, ut alios motus oscillatorios & systalticos, eosque vel majores, vel minores, edant, sed & ipsa vasa & canales fluida vehentia, tum contrahuntur, angustantur & clauduntur, tum elongantur, ampliantur & aperiuntur, ut novam plane figuram atque flexuram nanciscantur & fluidorum motum aliter etiam dispensent ac dirigant.

§. XXVII.

Et certe, quod tamen obiter tantum hoc loco tangimus, medicamenta, & ipsa quoque venena, testatum faciunt, adeo immutari posse ab ipsis solidorum naturalem conditionem, ut universi corporis integritas inde graviter luat. Novimus exempla, quod a rebus quæ venenatæ naturæ, ut emeticis, mercurialibus, arsenicalibus, narcoticis, opiatis, validius quoque adstringentibus, debitus solidorum, maxime ventriculi, intestinorum & nervosarum partium tonus, penitus fuerit labefactatus atque destructus, ut corpus postea nunquam sanitatem perfectam recipere potuerit, sed semper infirmum, causarium ac debile manserit. Hinc vicissim illum medentum præstantissimum & peritissimum merito censemus, qui per remedia, quæ immediate & proxime in solida agunt, eorundem vitiis auspicato succurrere morbosque depellere novit. Absolvitur hoc tam salubri effectu illa tantopere celebratorum specificorum, si quæ dantur, adversus certos morbos virtus & efficacia, referenda huc quoque illa magnarum virium pharmaca, emetica, antimonialia, sudorifera, mer-

curialia, anodyna, vesicantia, balnea, quæ imprudenter usurpata, maximam solidis affricare possunt labem, vitæ sanitatisque periculo stipatam, provide contra atque perite adhibita, præsentanea & efficacissima pollent salubri facultate.

§. XXIIX.

Interea vero, quæ ex hac rationali morborum ætatum disquisitione in usum medico-practicum elicienda, hæc adhuc merito referenda. Scilicet tum felici & fructuoso labore curationem rebellium morborum, capitis præsertim & nervorum, medentem aggredi, quando instante hoc termino accedit, quo solidorum in melius fit ob ætatis rationem mutatio ipsaque natura molimen secundat, uti maxime est, anno septimo, decimo quarto & vigesimo primo. Quando vero superatis his annis, infantiles, pueriles, vel juveniles morbi nihilominus eadem persistunt atrocia, nec solvuntur, certo est indicio: eosdem fore maxime diuturnos ac contumaces, quin plane insanabiles. Recte enim MERCVRIALIS *prælect. Patav. pag.* 271. scribit: *illis temporibus natura in motu est, & sua sponte materiam morbi expellit, cui si Medicus auxilietur remediis, quibus ars utitur adversus hos morbos, & illi non superantur, tunc non amplius, natura veluti quiescente, curantur, sed in longum protrahuntur.* Dein artis operibus manum admoturus discat hinc: epilepsiæ aliorumque gravium morborum curationem in ætate infantili & puerili, non tam in eo positam esse, ut per pharmaca fluidorum vitia, pravam scilicet qualitatem ac intemperiem, vel eorundem nimiam molem corrigat & mutet, quam potius, ut solidis partibus aliam schesin & texturam inducat, per congrua medicamenta & specifica

sic

sic dicta antepileptica, quæ tum certe non prorsus laude sua defraudanda, eo quod in infantili ætate nondum adeo firmatus tonus solidorum, sed emendationem facilius admittit, quam in senescentibus.

§. XXIX.

Demum, quum hi ætatum morbi tam rebelles sint tamque multi, quisque vel ultro perspicit, plus utique studii atque operæ impendendum esse iisdem præscindendis ac avertendis, quam quidem huc usque a medentibus factum; id quod etiam detectis & cognitis veris eorum causis perficere non adeo est arduum. Scilicet pueriles morbi & infantiles a nimia fibrarum laxitate & succorum nutrientium abundantia proveniunt, ideoque recte concluditur: ad arcendos ipsos temperata nervina, roborantia & blanda laxantia atque diuretica optima esse præsidia. Affectiones, quæ adolescentes, juvenes, nec non viros detinent, sanguinis calidioris copiæ, intensiori solidorum motui nimiæque humorum ad certas partes congestioni, ortum debent. Hinc ad declinandum earum insultum apprime conferunt, tam diætetica, quam pharmaceutica, quæ nimium æstum & ebullitionem sanguinis contemperant, ut sunt aquea diluentia, nitrosa, nec non tempestivæ sanguinis missiones, rejectis omnibus calidioribus, sudoriferis, exagitantibus, validioribus purgantibus, vehementioribus quoque animi corporisque exagitationibus. In senio qui infestant morbi, a nimia fibrarum siccitate & rigidite, tubulorum angustia, & secretionum atque excretionum impeditiori successu pendent. Omnia igitur intemperata, tam in victus, quam pharmacorum administra-

ſtratione evitanda, nimis videlicet calida, frigida, acida, ſalſa, tanto magis exſiccantia, adſtringentia & tonum fibrarum minuentia; contra ea ſalubritatis laudem ferunt merito omnia temperata, ex medicamentis diaphoretica, laxantia, nutrientia, ſtomachica, roborantia, ex alimentis, quæ facile digeruntur, vim emolliendi, humectandi & temperandi habent. Quod ſi vero jam impetunt ac præſto ſunt hi morbi, non penitus omittenda ſunt remedia, nec concedendum ut morbus libere ſæviat, ſed occurrendum potius iis, quæ cauſam leniendo ejusque vim ſenſim infringendo, naturam adjuvant ſemperque quo ipſa vergit ducunt.

FINIS.

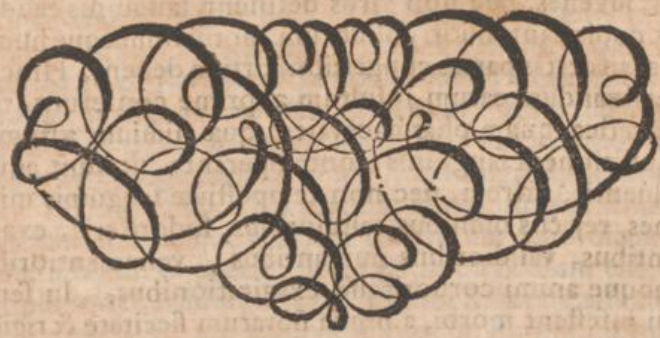

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf